

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Doktorský studijní program: Preventivní medicína

Kandidát: MUDr. Alena Šteřlová

Název práce: Využití nástrojů podpory zdraví na pracovišti u stárnoucí ekonomicky aktivní populace v evropských státech

Oponent: Doc. MUDr. Karel Dohňal, CSc.

Aktuálnost řešeného tématu

Organizace spojených národů pokládá problémy spojené se stárnutím populace za největší výzvu 21. století. Současný demografický vývoj způsobuje nedostatek kvalifikované pracovní síly. Ekonomickou zátěž společnosti představují jak staří, kteří již přestali pracovat, tak ale i mladí, kteří ještě pracovat nezačali. Práce připomíná, že obdobnou ekonomickou zátěž pro společnost jako je stárnutí populace v důsledku snížené porodnosti, představuje i zvýšení porodnosti a narůstající podíl dětí a mládeže, kteří ještě nepracují. Situace v ČR je v současné době charakterizována zvyšováním porodnosti, prodlužováním délky studia, narůstajícími počty studující mládeže a podle nového Zákóníku práce i omezenou možností zaměstnávat osoby mladší 18ti let.

O nepříznivém stavu ekonomické aktivity ve vyšších věkových skupinách informují následující data. Ve věku 50-54 let je ekonomicky aktivních 90% mužů a 86% žen. Ve věku 55-59 je to 81% mužů a 45% žen, ve věku 60-64 pouhých 30% mužů a 13% žen.

O to více je nutné zaměřit se na prodloužení doby, po kterou budou starší osoby ekonomicky aktivní. Možnostmi vytváření vhodných podmínek pro tyto zásadní změny se předložená práce zabývá.

Téma práce je v souladu s cíli programu Zdraví 21 a jeho národní variantě – Dlouhodobému programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR, konkrétně s cílem 5: Zdravé stárnutí. Do roku 2020 by měli mít lidé nad 65 let možnost plně využít svůj zdravotní potenciál a aktivně se podílet na životě společnosti.

Cíle práce

Cílem práce je návrh iniciativ a opatření propagující podporu zdraví u stárnoucích zaměstnanců jak na úrovni podniku, komunity, přístup mikrostrukturální, tak na úrovni celonárodní, přístup makrostrukturální.

Metodika

Cílů práce má být dosaženo na základě analýzy dostupných dat a východisek souvisejících se stárnutím ekonomicky aktivní části populace. Druhým zdrojem je srovnávací studie, kde je využito zkušeností z vybraných zemí EU.

Zvolené metodické postupy umožnily dosáhnout stanovených cílů práce a připravit materiál, který je aplikovatelný ve specifických podmínkách České republiky.

Prvním krokem bylo vypracování situační analýzy současných podmínek podpory zdraví na pracovišti u stárnoucí populace v ČR i na mezinárodní úrovni. Tato část přináší přehled a vývoj demografické situace. Upozorňuje na nepředvídatelné oscilace míry porodnosti, které představují hlavní faktor budoucí populační struktury.

Prodloužení střední délky života a pokles celkové úmrtnosti ukazuje na příznivý vývoj zdravotního stavu obyvatelstva, na druhé straně narůstá počet dlouhodobých a chronických onemocnění, zejména nádorových.

Další část hodnotí prodlužování délky života z hlediska jeho kvality a možnosti pracovních aktivit. Autorka upozorňuje na problematiku stanovení tzv. funkčního věku, který nejlépe vypovídá o pracovním potenciálu.

Kapitola podpora zdraví přináší historický přehled formování této oblasti, která přesahuje rámec zdravotnického sektoru, věnuje se formám uplatnění primární prevence a programům prevence jednotlivých onemocnění a programům zaměřeným na specifické sociální kontexty. Podpora zdraví stárnoucí populace je otázkou jednotlivce i celé společnosti. Česká republika vypracovala Národní program přípravy na stárnutí populace v letech 2003-2007. Je zde zahrnuta podpora zdraví na pracovišti a podpora zdraví stárnoucí populace na pracovišti. Výsledkem těchto snah by měla být opatření, která vedou k aktivnímu přístupu ke zdraví a stárnutí a k udržení přiměřené pracovní výkonnosti.

Pro druhou část práce – srovnávací studii, vychází metodika z doporučeného postupu zadaného pro získávání podkladů pro zpracování „Zprávy o zdraví veřejnosti s ohledem na stárnutí populace a pracovní síly v Evropě“. Doktorandka je spoluautorkou Národní zprávy za ČR, která je základem srovnávací studie. Zde byly hodnoceny čtyři oblasti:

- legislativní podmínky a politická base
- národní strategie
- klíčoví partneři pro řešení
- současné programy a projekty

Pro srovnání si autorka zvolila Rakousko, zemi, která je nám blízká nejen geograficky, ale i dlouholetou společnou historií v rámci jednoho státního útvaru.

Formální stránka práce

Předložená práce má celkem 145 stran, přehled literatury je na 16ti stranách. Literatura obsahuje 122 odkazů, vlastních publikací je 40 a je uvedeno 28 přednášek autorky. V práci je použito 12 tabulek a 16 grafů výborné technické úrovně. Až na graf č.8, kde chybí názvy států jsou všechny naprosto srozumitelné. Jazykový projev a stylistika jsou bez připomínek, stejně tak členění práce splňuje stanovená kritéria.

Přínos pro rozvoj vědního oboru a pro praxi

Pro řešení nepříznivé situace dané narůstajícím nepoměrem mezi ekonomicky aktivní a neaktivní částí populace v ČR jsou navržena příslušná doporučení. Ta vznikla jako výsledek situační analýzy a na základě porovnání situace mezi ČR a Rakouskem a dalšími zeměmi EU. Na formulaci navržených opatření se podílela analýza současného stavu v ČR, ve které se konstatuje, že realizace Národního plánu přípravy na stárnutí v letech 2002 – 2007 je stále na úrovni proklamací a formálního přístupu. Stále se u nás preferuje centralizovaný přístup na rozdíl od úspěšnějších zemí, kde decentralizace na nižší sféry umožňuje snadnější fungování jednotlivých aktivit. V zemích, kde zaměstnavatel přímo platí část nemocenských dávek a kde funguje systém slev na úrazovém a zdravotním pojištění je podpora zdraví na pracovišti společným zájmem zaměstnanců i zaměstnavatelů.

Autorka uvádí i nedostatečné aktivní zapojení seniorské části populace při budování nových přístupů, lidé nemají konkrétní představy o možných řešeních. Zdraví je kapitál, který umožňuje lepší uplatnění na trhu práce a zlepšuje kvalitu života. Proto autorka doporučuje na počáteční fázi změn využít tu část populace, která je více motivovaná a organizovaná díky zapojení do programu Zdravé město.

Předpoklady k samostatné vědecké práci

Kandidátka prokázala schopnost samostatné vědecké práce, předložila rozsáhlou studii, kde bere do úvahy vyčerpávající okruh relevantních aspektů vztahujících se k řešení tak aktuální otázky, jako je podpora zdraví stárnoucí populace na pracovišti.

Doporučení

Po posouzení kvality práce, předložených publikací, dlouhodobému zapojení do řešení problematiky a dalších okolností doporučuji jednoznačně předloženou práci k obhajobě a navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Praze dne 3.4.2007